

Az Alföld metamorf aljzata – az Erdélyi-szigethegység nyugati folytatása?

The metamorphic basement of Great Hungarian Plain – the western extension of the Apuseni Mountains?

M. TÓTH Tivadar

Szegedi Tudományegyetem, Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék,

Az Alföld pre-neogén aljzatát döntően variszkuszi korú metamorf kőzetek építik fel. Az aljzat rendkívül tagolt morfológiája már a számottevő fúrásos tevékenység előtt ismert volt a korai geofizikai mérések eredményeként, s ekkor, közel 100 éve merült fel először, hogy a fiatal üledékek alatt az Erdélyi-szigethegység eltemetett vonulatai folytatódnak nyugat felé. Az 1930-as évekre, Rozlozsnik Pál és Pálffy Mór szintetizáló munkájának eredményeként a Szigethegység takarós felépítésének alapvetései is ismertté váltak. Az általuk felvázolt szerkezeti kép, bár természetesen jelentős részletek finomodásával máig érvényes, és meghatározza a régió nagyszerkezetéről, fejlődéséről való gondolkodásunkat.

A takarós szerkezet felszín alatti folytatásának megértésével kapcsolatban a szeizmikus, a lyukgeofizikai adatok, és mindenekelőtt a mélyfúrások által felszínre hozott kőzetanyag részletes elemzése jelenthette a kulcsot. Ezzel kapcsolatban az első, teljes Alföldre kiterjedő modellek csak az 1980-as években készülhettek el (elsősorban Árkai Péter, Szederkényi Tibor, Balázs Endre munkája eredményeként), melyek az összes addig megismert kőzettani és geofizikai információt megpróbálták egységes szemléletben integrálni. Igazolták a takarós szerkezetet, s a hasonló kőzettani felépítésű blokkokat kitérképezve az aljzatot litosztratigráfiai egységekre osztották.

Az elmúlt közel 40 év eredményeit összefoglaló új, Alföld léptékű aljzat modellünkben a korábbi elképzeléseket számos ponton jelentősen átértelmeztük. Munkánk során számos (szénhidrogén kutatási) részterület (Kiskunhalas, Dorozsma, Algyő, Szeghalom stb.) teljes kőzetanyagának és lyukgeofizikai adatbázisának értelmezésével jelentősen eltérő metamorf P - T - d (nyomás-hőmérséklet-deformáció) fejlődésű kőzettestek létét igazoltuk. Ezek térbeli helyzetének pontos meghatározásával aljzaton belüli nagyszerkezeti határok váltak térképezhetővé. A modell fontos eredménye, hogy a korábban egymástól független szerkezeti (takaró) és kőzettani (formáció) alapú határokat egységesítette. Ezáltal megnyílt a minden korábbinál megalapozottabb korreláció lehetősége az Alföld metamorf aljzata és az Erdélyi-szigethegység metamorf képződményei között.